

אחילוטוס זקוף - שיח עשבוני הגדל בגדות נחלים

(אוגוסט 2023)

ערגה אלוני

תקציר: אחילוטוס זקוף הוא שיח ר"ש מהקטניות, הגדל על גדות נחלים. לצמח גבעולים שעירים ועלים מורכבים שעירים להם 5-7 עלעלים. העלים מסודרים נגדית על הגבעול. הפרחים לבנים ורודים דו-מיניים, פרפרניים, מרוכזים בצברים בתפרחת שהיא אשכול דמוי קרקפת. הגביע בן 5 עלים, מפרש הכותרת צר מוארך, הסירה קהה צמודים אליה 2 משוטים. בסירה חבויים 10 אבקנים. הפרי תרמיל קצר.

אחילוטוס זקוף *Dorycnium rectum* (שם קודם *Bonjeanea recta*) ממשפחת הקטניות, הוא שיח עשבוני רב-שנתי מסועף המגיע לגובה 2 מ' ויותר, הגדל בגדות נחלים. גבעוליו הצעירים של הצמח ירוקים, נושאים כסות שער קצר צפוף. עם ההתבגרות משתנה צבע הגבעול לחום אדמדם. העלים שעירים, מורכבים מנוצים, אורך עלה 3-4 ס"מ (Zohary 1966) מסודרים נגדית על הגבעול. העלה נושא 5-7 עלעלים דמויי ביצה (1.5 ס"מ), זוג עלעלים תחתון צמוד לבסיס ציר העלה. האחרים יושבים בקצה הציר (בסידור הדומה לעלה תלתני) לרוב פרושים, שערות צפופות מצויות בשני צדי העלעל. בעקה, מתקרבים שני חלקי העלה זה לזה במטרה להקטין התנדפות מים משטח העלעל.



אחילוטוס זקוף *Dorycnium rectum* (L) Ser. מימין: הצמח גדל בגדת הנחל בין מיני שנית. באמצע: העלים מורכבים ביניהם מבצבצת תפרחת. משמאל: השעירות האופיינית בחלקי הצמח. צילמה ערנה אלוני©ory

הפרחים צבעם לבן עם גוון ורוד ולהם מבנה פרפרני. 20-40 פרטים (שמידע 2005) מסודרים צפופים ככדור בתפרחת אשכול דמוי קרקפת. אורך הפרח 4-5 מ"מ, נישא על עוקץ שעיר באורך כ- 10 מ"מ. 5 עלי הגביע ארוכים שעירים, כל עלה מסתיים בשן צרה. הכותרת מאוחה בבסיסה, המפרש (עלה מרכזי) בעל מבנה צר, קצהו מחודד. הסירה קהה מוגנת בצידה בשני משוטים רחבים בה מוכמנים 10 אבקנים, זיריהם מאוחים. השחלה עילית בעלת עלה שחלה אחד (פיינברון-דותן דנין 1991), עמוד העלי קרוב לאבקנים וארוך מהם, הפרחים מואבקים ע"י חרקים. הפריחה בחודשים אפריל-ספטמבר.



אחילוטוס זקוף *Dorycnium rectum* (L) Ser. מימין: הפרחים מרוכזים בתפרחת אשכול דמוי סוכך צילם י. עברון "צמח השדה"
 במרכז: הפרחים פרפרניים בהירים. משמאל: תפרחות בסיום פריחה ותחילת יצירת פרי, פרחים יבשים אינם נושרים. צילמה ערגה אלוני
 ©

הפרי תרמיל גלילי באורך 1.5 ס"מ שבקצהו נותר שריד העלי. מקבץ תרמילים מבשיל יחד צבעם משתנה מירוק לחום-אדמדם עד שחור. בכל אחד 6-8 זרעים כדוריים. פיזור הזרעים נעשה כאשר קשוות התרמיל נפרדות זו מזו מסתלסלות ומשחררות זרעים לסביבה.



אחילוטוס זקוף (*Dorycnium rectum* (L) מימין: ענף נושא תפרחות זכריות. במרכז: מקבץ תרמילים. בכל תרמיל 6-8 זרעים. משמאל: תרמילים לקראת הבשלה. כאשר יבשלו תפתחנה שתי קשוות שיסלסלו ויעיפו את הזרעים. צילמה ערגה אלוני ©

אחילוטוס זקוף גדל בבתי גידול לחים כמו: גדות נחלים, גדות תעלות מוצפות ובריכות מים ובגדות אגמים באזור הים- תיכוני. בארץ הצמח מצוי בגליל העליון, בבקעות: החולה וכנרות, בעמק ירדן עליון, בעמקים: יזרעאל ועכו, בשומרון ובשחרון.



בדרום אוסטרליה באקלים ים-תיכוני נערך ניסוי שמטרתו הייתה להשוות בין שיעורי צמיחה,

הקצאת משאבים, התפתחות שורשים צמיחה והישרדות, של שלושה מינים רב-שנתיים מהקטניות: **אחילוטוס זקוף, א. שער ואספסת** *M. sativa* ר"ש (Bell 2005), במטרה שימשו כצמחי מרעה. הצמחים גודלו בצינורות בעומק 1 מ'. כל שבועיים במשך 10 שבועות נקטפו ונמדד שטח עלים, הגזע והשורשים. נקבע עומקם והתפשטותם. נמצא ששתילי **אחילוטוס** בעלי קצב צמיחה נמוך יותר (RGR) מאשר האספסת *M. sativa* שהיא רב שנתי. מערכת השורשים שלהם הייתה רדודה ולקח להם זמן לייצר שורשים עמוקים. קצב הצמיחה האיטי מעיד על כך שהם מתקשים להתבסס ולעמוד בתחרות עם עשבים שוטים וצמחי מרעה שבסביבתם, מפני שגישתם למים מוגבלת בעומק בעת בצורת. מבין השניים **אחילוטוס שער** מותאם יותר לתנאי סביבה קשים.

תפוצתו העולמית משתרעת בארצות שסביב הים התיכון. המין הקרוב ל**אחילוטוס זקוף** הוא **אחילוטוס שער**.

ספרות

פינברון-דותן נ. דנין א. 1991. המגדיר לצמחי-בר בארץ-ישראל, כנה ירושלים.

שמידע א. 2005. צמחי ישראל המדריך השלם לצמחים ופרחים בא"י הוצאת מפה

Bell LW. 2005. Relative growth rate, resource allocation and root morphology in the perennial legumes, *Medicago sativa*, *Dorycnium rectum* and *D. hirsutum* grown under controlled conditions. *Plant and Soil* vol. 270, p. 199-211

Zohary M 1966. *Flora Palaestina*. The Israel Academy of Sciences and humanities Jerusalem vol. 2 p. 96-97

=====

לציטוט: אלוני ע. **אחילוטוס זקוף** - שיח עשבוני הגדל בגדות נחלים (אוגוסט 2023),
https://www.kalanit.org.il/monthly_blooms/malva_sylvestris_04_2023/

פורחי החודש, כתב-עת "כלנית" מספר 8.

=====

[אחילוטוס זקוף - שיח עשבוני הגדל בגדות נחלים \(אוגוסט 2023\)](#)

=====